İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Sanat Tarihi Yıllığı
Journal of Art History

Sanat Tarihi Yıllığı
Journal of Art History,
JAH 2025

https://doi.org/10.26650/sty.2025.1573713
Başvuru | Submitted 25.10.2024
Revizyon Talebi | Revision Requested 17.02.2025
Son Revizyon | Last Revision Received 02.04.2025
Kabul | Accepted 28.04.2025
Online Yayın | Published Online 26.05.2025

Araştırma Makalesi | Research Article

Açık Erişim | Open Access

Sanatta Irkçılık Eleştirileri: Ölümler Sonrası Irkçılığa Karşı Güçlü Çıkışlar

Critiques of Racism in Art: Strong Reactions Against Racism after Death

Serhan Karanfil [1]

[1] Kuruma bağlı değil / Non-affiliated, Eskişehir, Türkiye

Öz

Bu çalışma, sanatın ırkçılıkla mücadelesinde nasıl etkili bir araç haline geldiği ve sosyal adaletin sağlanmasında üstlendiği rolü incelemektedir. Sanatta ırkçılık eleştirileri sunan sanatçıların, ırkçı ölümler sırasında sergilediği tutumları eserler aracılığıyla değerlendirilmiştir. Bu kapsamda üç trajik olay belirlenmiş ve bu olaylar üzerine sanatçı ve eserlerinin eleştirel tutumları incelenmiştir. Çalışmada sanat eserleri, söylem analizi yöntemiyle incelenmiş ve sanatçıların eserlerinde ırkçılık karşıtı eleştirilerini nasıl dile getirdikleri değerlendirilmiştir. Özellikle Aylan Kurdi'nin trajik ölümü, George Floyd'un ölümü ve Black Lives Matter hareketi gibi olaylar, küresel çapta bir evrensellik yaratmış ve ırksal eşitsizliklere karşı sanat eserleriyle tepkileri teşvik etmiştir. Sanat eserlerinin içerik ve görsel unsurları söylem analizi çerçevesinde ele alınarak, sistemsel ırkçılığa karşı nasıl bir eleştirel bakış sunduğu ve sosyal adalet söylemini nasıl yapılandırdığı incelenmiştir. Sanatçılar, çalışmalarında hem sistemsel ırkçılığa karşı eleştiriler sunmakta hem de sosyal adaletin savunuculuğunu yapmaktadır. Çalışma, ırksal adaletsizlik ve şiddete karşı sanatın devrimci gücünü detaylandırarak, yönlendirici aktivizmin genişlemesini incelemektedir. Bu çalışma, sanatın ırkçılıkla yüzleşme ve direnmedeki dönüştürücü gücünü anlamaya yönelik önemli bir katkı sağlamayı amaçlamakta, sanatçıların bu süreçteki katkılarını ve tepkilerini, sanatın sosyal adalet mücadelesindeki rolünü söylem analizi yöntemiyle detaylı bir şekilde incelemektedir.

Abstract

This study examines how art has become an effective tool in the fight against racism and its role in achieving social justice. The attitudes of artists who criticise racism in art during racist deaths are evaluated through their works. In this context, three tragic events were identified and the critical attitudes of artists and their works on these events were analysed. In the study, artworks were analysed through the discourse analysis method and it was evaluated how artists expressed their anti-racist criticisms in their works. In particular, events such as the tragic death of Aylan Kurdi, the death of George Floyd and the Black Lives Matter movement have created a global universality and encouraged reactions to racial inequalities through artworks. By analysing the content and visual elements of the artworks within the framework of discourse analysis, it is examined how they offer a critical perspective against systemic racism and how they structure the discourse of social justice. In their works, the artists both criticise systemic racism and advocate for social justice. This study examines the expansion of directive activism, detailing the revolutionary power of art against racial injustice and violence. This study aims to make an important contribution to understanding the transformative power of art in confronting and resisting racism, and examines in detail the contributions and reactions of artists in this process and the role of art in the struggle for social justice through discourse analysis.

Anahtar Kelimeler Aylan Kurdi · Black Lives Matter · George Floyd · sanat ve ırkçılık · sanatta ırkçılık eleştirileri

Keywords Art and racism · Aylan Kurdi · Black Lives Matter · critiques of racism in art · George Floyd

Atıf | Citation: Karanfil, Serhan. "Critiques of Racism in Art: Strong Reactions Against Racism after Death.". *Sanat Tarihi Yıllığı–Journal of Art History*. Advance Online Publication https://doi.org/10.26650/sty.2025.1573713

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Karanfil, S.

Sorumlu Yazar | Corresponding author: Serhan Karanfil serhankaranfil@gmail.com

Yazar Notu Bu makale Serhan Karanfil'in, Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projesi 2110E194 no'lu proje kapsamında Doç. Dr. Nurdan Küçükhasköylü tarafından yönetilen "SANATTA IRKÇILIK ELEŞTİRİLERİ (2001-2021): VİYANA WELTMUSEUM RE: PRESENT UNLEARNING RACISM SERGİSİ" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Author Note This article is derived from Serhan Karanfil's doctoral dissertation titled "Critiques of Racism in Art (2001–2021): The Vienna Weltmuseum Re: Present Unlearning Racism Exhibition", supervised by Assoc. Prof. Dr. Nurdan Küçükhasköylü within the scope of the Anadolu University Scientific Research Project No. 2110E194.

Extended Summary

In this study, within the scope of the criticism of racism in art, the impact of the deaths of people who have been subjected to racism within the scope of social movements is discussed. In particular, the study evaluates three events. Events such as Aylan Kurdi, George Floyd and Black Lives Matter, which caused wide reactions in the social sphere, were analysed. These events not only caused social reactions but also received the reactions of many artists in the art world. Artists who reacted to these deaths expressed them in their works. While these reactions found a place in the art world, they also attracted considerable attention on social media. For example, the critical works of artists such as Banksy on Aylan Kurdi and George Floyd have received a great deal of interaction in the world. Again, the Black Lives Matter movement has been a movement that has made as much noise around the world as it has in the USA. This study examines in depth how art responds to social events and the impact of these responses on anti-racist movements. Aylan Kurdi, George Floyd and the Black Lives Matter movement were not only individual tragedies, but also symbols of a global demand for change. The reverberations of these events in the art world have emerged through artists' responses to such painful events.

While the tragic death of Aylan Kurdi revealed the human face of the refugee crisis, artists have addressed this event in different ways. Banksy's mural reminding us that Steve Jobs was Syrian in the memory of Aylan Kurdi is a striking example to emphasise the importance of this issue. In the eyes of the viewers, this work was more than just a work of art; it functioned as a social questioning and sensitisation. This power of art has become even more visible with the rapid spread of posts on social media. Instagram, Twitter and other platforms have allowed artists to share their works with large audiences and increased the visibility of social movements. When artworks are shared on these platforms, they create empathy in the audience and provide an opportunity to think more deeply about social issues. In particular, when artists share artworks directly related to social issues, it raises awareness of these issues and can mobilise audiences.

George Floyd's death marked a turning point in the struggle against systematic racism in the United States. Floyd's death mobilised many artists. By referencing these events in their works, the artists conveyed strong messages of social justice, equality and human rights. For example, the works produced by African-American artists during this period are a call for social change.

The impact of the Black Lives Matter movement was not limited to the United States; it led to the emergence of similar protests and art events in many countries around the world. Artists have taken a stance against racism by producing works in solidarity with this global movement. Social media platforms enabled these artworks to reach wider audiences, strengthening the role of art in social movements. The virilization of the artworks both raised awareness among the audience and added an artistic dimension to the social struggle.

In conclusion, events such as Aylan Kurdi, George Floyd and Black Lives Matter show how important a tool art can be in the struggle for social justice and equality. By drawing attention to social issues through these events, artists have created a strong impact both in the art world and on social media. Such artistic responses are not only a reaction in the struggle against racism, but also a call for change. Events such as Aylan Kurdi, George Floyd and the Black Lives Matter movement have caused us to rethink the role of art in social change. As art is shaped by reactions to such traumatic events, it becomes a reflection of social consciousness and the search for justice. This process gives artists not only a means of expression, but, also the opportunity to become active participants in social transformation. Art thus becomes not only an aesthetic experience but also a powerful tool for social change.

Giriş

Sanat dünyası, son yıllarda özellikle ölümler sonrasında ırkçılık meselesine ilişkin tartışmaların odak noktası haline gelmiştir. Bu, sanatın ırk ayrımcılığına karşı bir direniş ve aktivizm aracı olarak rolüne olan ilginin yeniden canlanmasına yol açmıştır. Sanat ve sosyal adaletin kesişimi, sanatçıların ve akademisyenlerin sistemik ırkçılığa meydan okumak ve onunla yüzleşmek için sanatsal ifadenin potansiyelini keşfetmesiyle daha da görünür hale gelmiştir. Bu tartışmaların etkisi görsel sanatlardan sinemaya kadar çeşitli sanatsal mecralara yansımış ve sanatın ırkçılıkla mücadelede bir platform olarak nasıl hizmet edebileceğinin yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. Sanat dünyasında ırkçılığa karşı direnişe akademik çalışmalarda da ilgi gösterilmiş, dolayısıyla bilimsel olarak da tarihsel ve çağdaş tezahürlerine derinlemesine bakılmıştır. Irksal adaletsizlik ve şiddet olaylarına yanıt veren sanatçıların eserlerini inceleyen bilim insanları, sanatın nasıl bir protesto biçimi olduğunu ve toplumsal değişim için bir araç olarak hizmet edebileceği konularını açıklamaya çalışmışlardır. Dahası, sanatın marjinalleştirilmiş sesleri güçlendirmedeki ve baskın anlatılara meydan okumadaki rolü, bu tartışmalarda merkezi bir tema olmuş ve sanatın ırk ayrımcılığı karşısında empatiyi, anlayışı ve dayanışmayı geliştirme potansiyeline ışık tutmuştur. Bu bağlamda, trajik ölümlerin ardından ırkçılığa tepki olarak sanat dünyasının harekete geçme yollarının kapsamlı bir şekilde araştırılmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada, söz konusu olaylara verilen sanatsal tepkiler ve bunların sanat dünyası için daha geniş anlamları incelenerek, sanatın ırkçılıkla yüzleşme ve direnmedeki dönüştürücü gücünün anlaşılmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bilim insanlarının *Empowerment Against Racism (REAR)*[1] (Irkçılığa Karşı Direniş ve Güçlendirme Ölçeği) gibi araçlar geliştirmiş olması sanat dünyası ile bilimsel araştırmalar arasında etkileşim olduğunu altını çizmekte ve ırkçılığa karşı direnişin çok yönlü doğasını göstermektedir.[2] Bu tür araçları geliştiren bilim insanları; ırksal baskının içselleştirilmiş etkilerini inceleyip, buna karşı direnişi ve güçlendirmeyi ölçerek ırksal okuryazarlığı teşvik etmekte, ırkçılıkla yüzleşme ve direnmede sanatın dönüştürücü potansiyelinin daha derin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadırlar. Ayrıca ırkçılığa karşı direnişin karmaşık dinamiklerini aydınlatmak için çeşitli bilimsel perspektiflerden yararlanarak, trajik ölümlerin ardından sanat dünyasının harekete geçme yollarının kapsamlı bir şekilde araştırılmasına da olanak vermektedir.

Sanat dünyası, özellikle küresel çapta dikkatleri üzerine çeken trajik olayların ardından, ırkçılığa karşı direniş için kritik bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Avrupa'ya sığınmak için yola çıkan Suriyeli Aylan Kurdi'nin unutulmaz görüntüsü, mülteci krizinin dokunaklı bir simgesi olmuş, sanatçıları sistemik ırkçılık ve yabancı düşmanlığının insani sonuçlarıyla boğuşmaya yöneltmiştir.[3] Eş zamanlı olarak Black Lives Matter hareketi, sanatçıları ırksal adaletsizliğin ve polis vahşetinin yaygın etkileriyle yüzleşmek üzere harekete geçiren bir sanatsal ifade olarak yayılmıştı. Silahsız bir Afrikalı Amerikalı olan George Floyd'un kolluk kuvvetleri tarafından öldürülmesi, protestoları körüklemiş, görsel ve performans sanatçılarının, ırksal eşitlik ve toplumsal değişime yönelik acil çağrıyı güçlendirmek için zanaatlarını kullanmasına ve de sanatsal aktivizmin yükselmesine yol açmıştır. Bu önemli olaylar, ırk ayrımcılığına karşı bir direniş ve aktivizm aracı olarak sanatın dönüştürücü potansiyelinin altını çizmiştir. Sanatçılar, egemen anlatılara meydan okumak,

[1] Söz konusu çalışma olan Resistance and Empowerment Against Racism (REAR), ırkçılık bağlamında direniş ve güçlenme dinamiklerini ölçmek için geliştirilmiş ve geçerliliği onaylanmış bir ölçeği ifade etmektedir. Bu ölçek, bireylerin ve toplulukların ırkçılık karşısında nasıl direndikleri ve kendilerini nasıl güçlendirdikleri konusunda kapsamlı bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. REAR ölçeğinin geliştirilmesi, ırkçılığa karşı direnişin çok yönlü doğasını ve bireylerin ve toplulukların ırk ayrımcılığına yönelme ve bunlarla yüzleşme yollarını değerlendirmeye yönelik bir araç sunduğundan alana önemli bir katkıyı temsil etmektedir. Detaylı bilgi için bkz.; Karen L. Suyemoto vd., "Development of The Resistance and Empowerment Against Racism (Rear) Scale". *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology,* 28(1) (2022), 58. https://doi.org/10.1037/cdp0000353.

[2] Suyemoto, vd., "Culturel Diversity," 60.

[3] Sergio Roncallo Dow, Ana María Córdoba-Hernández & Durán Camero, Marcela "Aylan Kurdi, Twitter y la indignación efímera". *Revista Española de Investigaciones Sociológicas,* 165 (2019), 124. http://dx.doi.org/10.5477/cis/reis.165.121.

empatiyi geliştirmek ve ırksal baskının içselleştirilmiş etkileriyle yüzleşmek için yaratıcı platformlarından yararlanmıştır.[4]

Bu olayların bir araya gelmesi, sanatın ırkçılıkla mücadelede ve mücadelede oynadığı rolün yeniden değerlendirilmesine yol açmış ve sistemik ırkçılıkla yüzleşmek ve marjinalleştirilmiş sesleri yükseltmek için sanatsal ifadenin gücüne odaklanılmıştır. Aylan Kurdi, George Floyd ve Black Lives Matter olayları sanat dünyasındaki ırkçılığa karşı direnişle bütünleşmiş, sanatsal aktivizm ve sosyal adalet savunuculuğu üzerinde derin etki yaratmıştır. Dolayısıyla söz konusu üç olayın ardından geniş kapsamda sanatçılar harekete geçmiş tepkilerini sanat yoluyla çok yönlü sunmuşlardır. Bu bağlamda, söz konusu üç olayın sanat dünyasında çektiği tepkiler bu çalışma da incelenerek detaylandırılmıştır. Yaşanan ırkçı saldırılardan sonra sanat dünyasından bazı sanatçıların yaptığı işlerin etki alanı değerlendirilerek sunulmaya çalışılmıştır.

Sanatçılar, bu olaylar boyunca toplumsal olaylara dikkat çekmiş ve sanatsal ifade biçimlerini kullanarak seslerini duyurma çabalarını sürdürmüşlerdir. Böylece, sanatın ırkçılıkla mücadeledeki rolü, toplumsal değişim için bir araç haline gelmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, sanatın sosyal adaletle mücadelesindeki özellikleri ve çabaları vurgulamakta, aynı zamanda sanatçıların bu süreçteki katkılarını detaylandırmaktadır.

Aylan Kurdi Olayı

Üç yaşında olan Suriyeli Aylan Kurdi'nin 2 Eylül 2015'teki ses getiren trajik ölümü, ailesiyle birlikte daha güvenli bir hayat arayışı için Avrupa'ya gitmek üzere Akdeniz'i geçmeye çalışırken boğulması sonucu meydana gelmiştir. Bu yıkıcı olay küresel olarak ilgi toplamış ve mülteci krizinin dokunaklı bir sembolü olmuştur. Kamuoyunun yaygın tepkisiyle sonuçlanan bu ölüm sonucunda, politika dünyası ve kamuoyu da dâhil olmak üzere çeşitli sektörler, kurumlar ve gruplar harekete geçmiştir.[5] Aylan Kurdi'nin kıyıya vuran cansız bedeninin yürek burkan fotoğrafı, mültecilerin, özellikle de çocukların ve kadınların içinde bulunduğu kötü duruma dair kolektif bir uyanışı tetiklemiş ve ilgili konulara ilişkin toplumsal anlayışların yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır.[6] Aylan Kurdi'nin akıllardan silinmeyen kıyıya vurmuş görüntüsü toplumsal değişim için güçlü bir figür haline gelmiştir. Avrupa'daki göçmen akınına ilişkin kamuoyu algısında bir değişiklik yaratmış ve mülteci politikaları ile insani yardım müdahalelerinin yeniden incelenmesine yol açmıştır.[7] Bu trajik olay, savaş ve zulümden kaçan mültecilere daha fazla koruma sunmanın aciliyetinin altını çizerken mülteci krizinin insani sonuçlarıyla ilgili küresel bir hesaplaşmaya da yol açmıştır.[8]

Aylan Kurdi'nin karaya vuran cansız bedeninin görüntüsü, sınırları aşan bir etkiyle; sanatçılara yerinden edilme, insan hakları ve zorluklar karşısında insan ruhunun dayanıklılığı gibi temaları ele almalarında ilham veren güçlü bir sembol olmuştur. Dahası, bu ölüm görsel sanatlar, edebiyat ve fotoğraf gibi farklı sanatsal ortamlarda yankı bulmuş, mültecilerin içinde bulunduğu kötü duruma karşı kolektif bir uyanışı teşvik etmiş ve insani krizlere yönelik toplumsal tepkilerin yeniden incelenmesine yol açmıştır. Dolayısıyla sadece sanatçıları bireysel olarak etkilemekle kalmamış, aynı zamanda sanat dünyasında geniş bir söylemin şekillenmesinde de etkili olmuştur.

---

[4] Serhan Karanfil, *Sanatta Irkçılık Eleştirileri (2001–2021): Viyana Weltmuseum Re: Present Unlearning Racism Sergisi* (Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, 2024), 128.

[5] Adina Nerghes & Ju Sung Lee "Narratives of The Refugee Crisis: A Comparative Study of Mainstream-Media and Twitter". *Media and Communication*, 7(2), (2019), 277. DOI: 10.17645/mac.v7i2.1983.

[6] Jay Marlowe "Refugee Resettlement, Social Media and The Social Organization of Difference". *Global Networks,* 20(2), (2019), 275-277. DOI: 10.1111/glob.12233.

[7] Michael Garcia Bochenek "Children's Rights as Human Rights". *Ethics & Amp; International Affairs,* 29(4), (2015), 475. DOI: 10.1017/S0892679415000441.

[8] Bochenek, "Children's Rights," 480.

Sanat dünyasında akla gelen ilk örneklerden biri; Aylan bebeğin karaya vuran bedeninin, performans sanatçısı Latifa Ahrar ve bir grup tarafından Fas'ın Rabat sahilinde Aylan bebekle benzer kıyafetler giyip, benzer pozisyonda durarak yaptıkları canlı performanstır (**G.1**). Bu performansları aynı zamanda Fas'tan, İspanya'ya göç ederken yaşamlarını yitiren birçok göçmene de ithaf edilmiştir.[9]

Görsel 1: *Latifa Ahrar,* Aylan bebek ve Faslı Mülteciler Anısına Canlı Performans, *2015*, *erişim: 23 Ekim 2024,* *https://www.dailymail.co.uk/news/article-3227703/ Thirty-people-recreate-death-Alyan-Kurdi-laying-sand Moroccan-beach-dressed-clothes-drowned-Syrian-boy.html*

Latifa Ahrar'ın bu çalışmasından sonra Ai Weiwei de tepkisini performansıyla dile getirmiştir. Yukarıda sözü edildiği gibi Weiwei özellikle göçmen ve ırkçılık konularında hassas olan sanatçılardan biridir. Aylan Kurdi ile ilişkili benzer bir performansı yine göçmenlerin deneyimlerini ve zorluklarını canlı bir şekilde temsil etme çabası olarak değerlendirilebilir (**G.2**). Söz konusu çalışması göçmenlerin seslerini, anlatımlarını ve performanslarını yansıtan diğer sanat eserleriyle birlikte ele alınarak gerçekleştirilmiştir.[10]

Görsel 2: *Ai Weiwei,* Aylan Kurdi Performansı, *2016, erişim: 23 Ekim 2024,* *https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160201_ai_weiwei_aylan*

[9] Önder Yağmur ve İbrahim Arslan "Aylan Kurdi'den Sonra: Sanatta Göçün Kaydı". *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* 27(46), (2021), 252. . https://doi.org/10.35247/ataunigsed.841876.

[10] Cecile Canut, "Can "Migrants" Speak? Voices, Narratives and Performances," *Transnational Narratives of Migration and Exile içinde,* hazırlayan Camilla Erichsen Skalle ve Anje Müller Gjesdal (Oslo: Scandinavian University Press, 2021) 21-25.

Bu tür çalışmalar göçmenlik düzeyini artırma potansiyeline sahiptir ve toplumun bu değişim algısını şekillendirebilir.[11] Ai Weiwei'nin performansı göçmenlerin seslerini ve hikâyelerini duyurarak, onların deneyimlerine ve dikkatlerini çekmeye çalışmıştır.[12] Weiwei, uzun süre Yunanistan'ın Midilli adasında göçmen kamplarında zaman geçiren bir sanatçıdır. Aylan Kurdi'nin ölüm haberini aldığında da Midilli adasında bulunan sanatçı, bu olayı dünyaya duyurmak için Aylan bebeğin öldüğü esnadaki duruş pozisyonunu tekrarlayarak performansını fotoğraflatmıştır. Basında geniş yankı bulan bu karesi kimi gazeteciler tarafından eleştirilse de kendisi de göçmen olan Weiwei buna aldırmadan çalışmalarına devam etmiştir.

Aylan Kurdi'nin öldüğü yıl ve sonrasında göçmenlere yapılan ırkçı saldırılara karşı sanatta çıkışlar gerçekleşmiştir. Sanat alanında yaşanan bu hareketlilikte daha çok aykırı sanatçıların etkileri olduğu söylenebilir. Bu noktada Banksy'nin yarattığı Steve Jobs görseli önemli bir sembolik anlam taşımaktadır (**G.3**). Fransa'nın Calais kentindeki Jungle mülteci kampına yerleştirilen bu görsel, göçmenlerin yaratıcı potansiyelinin ve katkılarının bir temsili olarak görülmüştür. Apple'ın kurucu ortağı Steve Jobs, Suriyeli bir göçmenin oğluydu ve başarı öyküsü, göç ve fırsat anlatısıyla iç içe geçmiş durumdaydı.[13] Banksy, heykeli bir mülteci kampına yerleştirerek ayrıcalık, yenilik ve yerinden edilmenin kesişimini vurgulayarak izleyicileri göçün küresel etkisi ve sığınma arayan bireylerin dayanıklılığı üzerinde düşünmeye teşvik etmiştir. Bu düşündürücü sanat eseri izleyiciyi teknoloji, göç ve kapitalizm arasındaki karmaşık ilişkiyi düşünmeye itmiştir. İçinde bulundukları koşullar nedeniyle dışlanabilecek bireylerin potansiyeli ve katkılarına dair dokunaklı bir hatırlatma işlevi görürken, aynı zamanda göçün küresel etkisine, empati ve anlayış ihtiyacına da ışık tutmuştur.

Görsel 3: *Banksy,* Mülteci Kampında Steve Jobs Görseli, *2015, erişim: 23 Ekim 2024, https:www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151211_banksy_jobs*

Aylan Kurdi'nin ikonik ve yürek parçalayıcı imajı, mültecilerin durumu ve Suriye çatışmasının insani durumu konusunda farkındalığın artırılmasında da katalizör görevi görmüştür. Aylan Kurdi'nin imajının dünyanın dört bir yanındaki insanlarda derin yankı uyandırmasıyla, bir dayanışma ve şefkat dalgası oluşmuş; sanatçıları, mülteci krizini, acil empati ve eylem ihtiyacını yansıtan düşündürücü çalışmalar yaratmaya teşvik etmiştir. Aylan Kurdi'nin ölümünden ilham alan sanat eserleri, savaşın ve yerinden edilmenin insani bedelini dokunaklı bir şekilde hatırlatmıştır. İzleyicileri mültecilerin karşılaştığı sert gerçeklerle yüzleşmeye ve değişimi savunmaya davet etmiştir. Günümüzde de onun hikâyesi, çeşitli sanatsal ifadelerle şefkati ve mülteci krizine insani müdahale çağrısını çağrıştırmaya devam etmektedir.

[11] Dow, Sergio Roncallo Ana María Córdoba-Hernández & Durán Camero, Marcela "Aylan Kurdi," 123.

[12] Canut, "Can "Migrants" Speak?," 20.

[13] Saime Uyar ve Mustafa Salim Aktuğ "Ai Weiwei, Barthelemey Toguo, Allan Sekula, Banksy'nin Sanat Çalışmalarında Mülteci Sorunlarının Yorumlanması." *İdil Sanat ve Dil Dergisi* 69, (2020), 799.

George Floyd Olayı

Afro Amerikalı George Floyd, 25 Mayıs 2020'de Minneapolis, Minnesota'da beyaz bir polis memurunun kelepçeli, yüzükoyun yatarken yaklaşık 7 dakika boyunca boynuna diz ile baskı uygulaması sonrasında trajik bir şekilde 46 yaşında ölmüştür.[14] Videoya kaydedilen ve geniş çapta yankı bulan bu olay, öfkeye yol açmış ve Amerika Birleşik Devletleri'nde polis şiddetine ve ırkçılığa karşı yaygın protestolara neden olmuştur.[15] Son araştırmalar, George Floyd'un ölümünün ardından yaşanan protestoların özellikle kırsal kesimde ve banliyö topluluklarında yankı bulduğunu göstermiştir.[16] Söz konusu protestolar, düşük ve yüksek önyargılı Amerikalıların yanı sıra Demokratlar ve Cumhuriyetçilerin tutumlarını daha da bölmüştür.[17] Floyd ile ilgili yapılan grafiti ve sokak sanatının sembolik gücüyle, halkı siyasi eyleme yönelik bilgilendirmek ve etkilemek mümkün olmuştur.[18] Ayrıca, bu ırkçı polis vahşetine karşı genişleyen küresel protestolar sonucunda dünyada ırkçılığın sembolü olan heykeller ve/veya ırkçı olan/tanınan kişilerin heykelleri hedef alınmıştır.[19]

Sanatçılar, aktivistler ve topluluklar Floyd'un ölümüne sokak sanatı, grafiti, müzik ve sosyal medya gibi farklı mecralarda çeşitli sanat biçimleriyle tepkilerini sunmuşlardır. Sanat dünyasının Floyd'un ölümüne verdiği bu tepki, ırksal adaletsizlik konusunda farkındalık yaratmanın, dayanışmanın ve toplumsal değişimi savunmanın güçlü bir aracı olarak hizmet etmiştir. Özellikle sokak sanatı ve grafiti, Floyd'un ölümünün ardından bu konudaki sanatsal ifadenin güçlü bir yansıması olarak öne çıkmıştır. Onun anısını onurlandırmak, adalet ve eşitlik mesajlarını iletmek, Black Lives Matter hareketini güçlendirmek için kamusal alanlarda duvar resimleri ve grafitiler çoğalmıştır. Söz konusu görsel temsiller yalnızca anıt olarak değil, aynı zamanda direnişin güçlü sembolleri ve toplumsal dönüşüm çağrıları olarak da hizmet etmiştir.

George Floyd'un ölümüne tepki verilmesinde görsel sanatların yanı sıra müzik de önemli rol oynamıştır. Hip-hop sanatçıları, şarkılarını sistemik sorunları ele almak ve değişimi savunmak için kullanarak polis vahşeti, ırkçılık ve sosyal adalet temalarını müziklerine dâhil etmişlerdir. Floyd'un ölümü ve ardından gelen protestolar, ölümcül polis şiddetinin siyah kurbanlarına yönelik kolektif ilginin yeniden canlanmasına yol açmıştır. Müzik bu sesleri güçlendirmek ve adaleti savunmak için bir platform işlevi görmüştür. Sosyal medyada, Floyd'un ölümünün ardından sanatsal ve aktivist ifadeler için önemli bir alan haline gelmiştir. #BlackLivesMatter gibi etiketlerin sosyal medyada kullanılması ve çeşitli sosyal medya platformlarındaki sanat yapıtları ile müziklerin paylaşımı, ırksal adalet ve polis vahşeti ile ilgili mesajların yayılmasına katkıda bulunmuştur.[20]

Dijital ortam, sanatçıların ve aktivistlerin daha da geniş bir kitleye ulaşması ve onlarla etkileşime geçmesi için bir ortam sağlamış, diyalogları teşvik etmiş ve harekete yönelik desteği arttırmıştır. Sanat dünyasının Floyd'un ölümüne olan tepkisi, sistemik ırkçılıkla yüzleşmek, toplumsal değişimi savunmak ve polis şiddetinde kaybedilen hayatları anmak için kolektif bir çabayı beraberinde getirmiştir.[21] Bireyler ve

[14] Mathew V. Kiang & Alexander C. Tsai "Failure of leadership in U.S. Academic Medicine after George Floyd's Killing by Police and Amidst Subsequent Unrest," *Annals of Epidemiology* 65, (2022), 116-119. https://doi.org/10.1016/j.annepidem.2021.04.018.

[15] Anjalie Field v.d., "An Analysis of Emotions and The Prominence of Positivity in #blacklivesmatter Tweets," *Proceedings of the National Academy of Sciences,* 119(35*),* (2022), 1. DOI: 10.1073/pnas.2205767119.

[16] Justin Curtis, "The Effect of The 2020 Racial Justice Protests on Attitudes and Preferences in Rural and Urban America," *Social Science Quarterly Southwestern Social Science Association, vol.* 103(1), (2022), 95. DOI: 10.1111/ssqu.13105.

[17] Tyler T. Reny & Benjamin J.. Newman "The Opinion-Mobilizing Effect of Social Protest Against Police Violence: Evidence from the 2020 George Floyd Protests," *American Political Science Review,* 115(4), (2021), 1503. doi:10.1017/S0003055421000460.

[18] Mary Louisa Cappelli "Black Lives Matter: The Emotional and Racial Dynamics of the George Floyd Protest Graffiti," *Advances in Applied Sociology* 10, (2020), 325. DOI: 10.4236/aasoci.2020.109020.

[19] Cappelli, "Black Lives Matter," 328.

[20] Field, v.d., "An Analysis of Emotions," 2.

[21] Reny &Newman, " The Opinion," 1505.

topluluklar, sanatı çeşitli formlar aracılığıyla, aktivizm, anma ve ötekileştirilmiş seslerin güçlendirilmesi için bir araç olarak kullanmışlardır. Bu olayın ardından gelen protestolar, toplumsal hareketler, misilleme amaçlı şiddet, teknoloji kullanımı, sokak sanatı, sosyal medya uygulamaları, akademik söylem ve kültürel yorumlar üzerinde çok yönlü bir etki yaratmıştır.[22]

Floyd'un ölümünden sonra ABD'de eski beyaz sömürgeci günlerinden kalma kişilerin heykellerine yönelik eylemler düzenlenmiştir. Kitleler, ülke genelinde tartışmalı Konfederasyon heykellerinin kaldırılmasını talep etmiştir. Richmond Virginia'daki, Robert E. Lee[23] atlı heykeli (**G.4**) ile ülke genelindeki tüm ırkçılık dönemine ait heykellerin kaldırılması istenmiştir. Fransa, İngiltere ve Belçika gibi ülkelerde de biraraya gelen küresel topluluklar, protestocular Sömürge dönemi heykellerine de el konulması çağrısında bulunmuşlardır. Örneğin Belçika'da protestocular, insanlığa karşı suçlar nedeniyle hatırlanan ilk liderlerden biri olan acımasız Sömürgeci Kral Leopold II'nin heykelinin kaldırılmasını talep etmişlerdir. Fransa'daki protestocular, sömürge dönemindeki büyük plantasyonların sahibi olan Fransız devrimci Voltaire'in heykeline kırmızı boya sıçratmışlardır (**G.5**). İngiltere'de köle tüccarı Robert Millington ve sömürgeci Cecil Rhodes'un heykelleri de benzer bir kamuoyu reddiyle karşı karşıya kalmıştır.[24]

Görsel 4: George Floyd'un Yüzünün, Richmond'daki General Lee'nin Heykelinin Üzerinde Yer Alan Görüntüsü, *2020*, Samayen, Wong & McCarthy, "*Space To Breathe,*" 2348.

[22] Cappelli, "Black Lives Matter," 326.

[23] Robert E. Lee (1807-1870), Amerikan İç Savaşı sırasında Konfederasyon Ordusu'nun başkomutanı olarak bilinen bir generaldir. Virginia'da doğan Lee, West Point Askeri Akademisi'nden başarıyla mezun oldu ve ABD Ordusu'nda çeşitli görevlerde bulunmuştur. Lee, Amerika'nın farklı kesimlerinde farklı şekillerde anılmaktadır. Kimi çevrelerde Lee, bir askeri lider olarak övülürken, diğer çevrelerde özellikle kölelik yanlısı Konfederasyon ile bağlantılar nedeniyle eleştirilmişmiştir. Detaylı bilgi için bkz.; Michael Fellman, *The Making of Robert E. Lee* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2003).

[24] Nubras Samayeen, Adrian Wong & Cameron Mccarthy "Space To Breathe: George Floyd, BLM Plaza and The Monumentalization of Divided American Urban Landscapes," *Educational Philosophy and Theory,* 54 (14), (2022), 2348. https://doi.org/10.1080/00131857.2020.1795980.

Görsel 5: Voltaire Heykeli'ne Kırmızı Boya Atılmış Durumu, *Paris*, 2020, *erişim: 3 Ocak 2024*, *https://www.politico.com/news/2020/08/17/statue-removed-france-voltaire-397405*

Protestolar sırasında Floyd'un ve diğer sayısız siyah Amerikalının ölümünün nasıl kolektif bir acıma ve korku uyandırdığına tanık olunmuştur. Floyd'un, polisin diz ile baskı uygularken can çekiştiği o görüntü, izleyicileri yaşamaya ve çatışan duygularını duygusal bir düzeyde yönetmeye teşvik ederek bir dizi duyguyu harekete geçirmişti.[25] Muhtemelen Floyd protestosunun en göze çarpan imgesi Floyd'un kendi imgesidir ki sokak sanatçıları onun portresini Amerika'nın dört bir yanına çizmiştir. Donkeeboy tarafından Floyd, parlak gök mavisi bir zemine yayılan gri tonlarındaki büyük kanatlarla boyanmış, başının üstüne *Kalbimizde her zaman nefes alacak* ifadesine yer verilmiştir (**G.6**). Ayrıca onun anısını hatırlatan çiçekler, mumlar ve Amerikan bayraklarına yer verilmiştir. Burada önemli olan, acıma duygusunun söylemsel olması ve seyirciyi kayıp ve anlaşılmaz bir acıya uyandırmasıdır.[26]

Görsel 6: *Donkeeboy,* George Floyd, *2020, Cappelli, "Black Lives Matter," 336.*

Başka bir ikiye bölünmüş görsel temsil görüntüsünde ise Floyd bir köşenin arkasında gizlenirken, beyaz bir çift yavaşça yürümekteyken gösterilmiştir (**G.7**). Çift ile onun portresinin yan yana getirilmesi, beyaz ve siyah Amerikalılar arasındaki yaşanmış deneyimlerin eşitsizliğini gösterdiği için anlamlıdır.[27] Floyd'un yüzünün yarısı, karanlık, hüzünlü tek gözünü gösteren görüntüsü ürkütücü ve akılda kalıcıdır. Sarkık üst göz kapağı, bireyleri ten rengine göre ayrıcalıklı veya ötekileştirilmiş olarak konumlandıran bir sosyal yapı

[25] Maria Jarymowicz & Daniel Bar-tal, "The Dominance of Fear over Hope in the Life of Individuals and Collectives," *European Journal of Social Psychology,* 36 (3), (2006), 370. DOI:10.1002/ejsp.302.

[26] Cappelli, "Black Lives Matter," 336.

[27] Cappelli, "Black Lives Matter," 337.

altında çabalayan siyahi hayatların yorgunluğunu akla getirmektedir. Tam bir bedensizlik ve parçalanma hissini veren yüzü, görsel efektlerle belirginleştirir. Pek çok siyah Amerikalı için beyaz alanlarda gezinmek bir gölge dansıdır. Beyaz alanlar siyahi insanların genellikle bulunmadığı, beklenmediği veya mevcut olduğunda marjinalleştirildiği ortamlar olarak normatif bir duyarlılığı güçlendiren alanlar olarak tanımlanıyor.[28] Floyd'un görüntüsünün bu alanda çerçevelenmesi, kaygısız beyaz bir çiftin palmiye ağaçlarının altında eğlenmesi, Amerika'nın devam eden ırksal eşitsizliğini göstermektedir. Fotoğraf yalnızca beyaz üstünlüğü ve siyah baskı unsurlarını öne çıkarmakla kalmamış, aynı zamanda ırksallaştırılmış bir anlayışın görsel kanıtı da olmuştur.[29]

Görsel 7: *Gary Coronado,* George Floy'un Los Angeles Street Corner'daki Grafitisi, *2020, erişim: 23 Ekim 2024,* *https:www.latimes.com/california/story/2020-06-10/george-floyd-murals-in-la*

George Floyd'un ölümünden hemen sonra gizemli sokak sanatçısı Banksy, Instagram sayfasında onun ölümü ve dünya çapında gerçekleşen Black Lives Matter protestolarının etkisiyle yaptığı bir çalışmasını paylaşmıştır: Üç görselden oluşan paylaşımının ilkinde bir portre duvara dayalı biçimde durmaktadır ve muhtemelen ölen siyahilere tutulan yası simgelemektedir. Resimde güller ve mum taşıyan siyah bir figürün portresi gösterilmiştir (**G.8**).

Görsel 8: *Banksy,* George Floyd 1, *2020, erişim: 3 Ocak 2024,* *https://www.instagram.com/p/CBFyA8iM15Y/?img_index=1*

[28] Elijah Anderson, "The White Space," *Sociology of Race and Ethnicity,* 1 (2015), 10. DOI:10.1177/2332649214561306.

[29] Cappelli, "Black Lives Matter," 337.

Diğer fotoğrafta ise mumun ABD bayrağını yaktığını görürüz (**G.9**). En sonuncuda ise Banksy bir yazıyla açıklama yapmıştır:

> İlk başta çenemi kapatıp bu konu hakkında siyahi insanları dinlemem gerektiğini düşündüm. Ama bunu neden yapayım? Bu onların sorunu değil. Benim sorunum. Beyaz olmayan insanlar sistem tarafından başarısızlığa uğratılıyor. Beyaz sistem kırık bir borunun alt katta yaşayan insanların dairesini sular altında bırakması gibi. Bu hatalı sistem onların hayatlarını perişan ediyor ama bunu tamir etmek onların işi değil. Edemezler de kimse onların üst kattaki daireye girmesine izin vermeyecek. Bu beyazların sorunu ve eğer beyazlar bunu çözmezse birisinin yukarı gelip kapıyı kırması gerekecek.[30]

Görsel 9: *Banksy,* George Floyd I1, 2020, *erişim: 3 Ocak 2024*
https://www.instagram.com/p/CBFyA8iM15Y/?img_index=1

George Floyd'un ölümü derin bir etki yaratmış, toplumsal ve kültürel sonuçları kaçınılmaz olarak sanata da yansımıştır. Sokak sanatı, grafiti ve duvar resimleri, sanatsal ifadenin güçlü biçimleri olarak ortaya çıkmış, kentsel mekânları dönüştürmüş, sosyal ve politik yorum aracı olarak hizmet vermiştir. Kamusal alan, Floyd'un ölümünün kentsel sanat ortamı üzerindeki etkisini yansıtan, sanatçıların sosyal adalet, ırksal eşitlik ve aktivizm mesajlarını aktarabileceği önemli bir platform haline gelmiştir. Ayrıca sanat ve toplum arasındaki ilişki, sanatın kamusal alanlardaki rolü ve toplumsal hareketlerin sanat yoluyla temsili, Floyd'un ölümü odağında araştırma konusu da olmuştur.

George Floydu'un trajik ölümü, 2022'de Whitney Bienali'nde Alfredo Jaar'ın *Quiet As It's Kept* adlı eleştirel enstalasyonuyla yer almıştır (**G.10**). George Flody'un ölümünden sonra Trump'ın bir kilise önünde İncil'i kaldırırken bir fotoğraf vermesi için bölge boşaltılmış plastik mermilerle ve helikopterlerle insanları rahatsız ederek militarize tutum sergilemesi Jaar'ı etkilemiş ve bu enstalasyonun ortaya çıkmasını sağlamıştır.[31]

[30] Söz konusu yazı için bkz.; erişim 3 Ocak 2024, https://www.instagram.com/p/CBFyA8iM15Y/?img_index=1

[31] Söz konusu yazı için bkz.; erişim 20 Mart 2025, https://www.goodman-gallery.com/news/4520

Görsel 10: *Alfredo Jaar,* Quiet As It's Kept*,* 2022, *erişim: 20 Mart 2025*
https:www.goodman-gallery.com/news/4520

Sonuç olarak, Floyd'un öldürülmesi ve ardından gelen protestolar, toplumsal hareketler, misilleme amaçlı şiddet, teknoloji kullanımı, sokak sanatı, sosyal medya uygulamaları, akademik söylem ve kültürel yorumlar üzerinde çok yönlü bir etki yaratmıştır.

Black Lives Matter Olayı

Black Lives Matter, Trayvon Martin'in[32] katilinin beraatına tepki olarak 2013 yılında oluşmuş bir harekettir. Black Lives Matter (BLM), ırksal baskı karşısında siyah bireyler için adaleti savunmak amacıyla sosyal medyayı, teknolojiyi ve halk protestolarını kullanan genel bir ağdır.[33] Siyahi insanlara yönelik polis şiddetine tepki olarak ortaya çıkmış ve çeşitli Amerikan şehirlerinde "Black Lives Matter" pankartı altında düzenlenen protestolarla kendini göstermiştir.[34] BLM, siyah bireylerin kriminalize edilmesini, baskılanmasını ve yok edilmesini sona erdirmek için farkındalığı artırmaya ve destek aramaya odaklanmıştır.[35] Zamanla ABD ve diğer ülkelerde çok sayıda kentsel alanı da temsil eden bir organizasyona dönüşmüştür. Hareket, George Floyd'un ölümünün ardından ivme kazanmış ve küresel protestolara, ırkçılık, kölelik ve sömürgecilikle bağlantılı anıtların kaldırılması veya tahrip edilmesi gibi çağrılara yol açmıştır.[36] BLM, hukuk sistemindeki ırksal adaletsizlikler, ırksallaştırılmış polis şiddeti ve polis davranışlarına ilişkin tartışmaları da ateşlemiştir.[37] Hayalleri ve stratejileri ile düşünce çerçevesini genişleten, önemli bir hareket noktası olarak kabul edilen bu hareket, renk körü ırkçılığıyla mücadele etmeyi amaçlamış, ırkın günümüz toplumunda artık önemli olmadığı vurgulamıştır. Ayrıca müzik ile, siyahların kurtuluş mücadeleleriyle ilişkilendirilerek hareketin kültürel ve sanatsal boyutları da öne çıkarılmıştır.[38] BLM, ırksal baskıyı, polis şiddetini ve sistemik adaletsizlikleri ele alan çok yönlü bir sosyal adalet hareketi olmuştur. Sosyoloji, politika ve kültürel çalışmalar da dâhil olmak üzere çeşitli disiplinlerde tartışmalara yol açarak küresel bir ilgi ve destek toplamıştır.

BLM hareketinin sanat üzerindeki etkisi de çok yönlü ve derindir. Çeşitli sanatsal ifade biçimlerini ve felsefi söylemi etkileyen ulus ötesi bir fenomen olarak tanımlanmıştır.[39] Sanat dünyasına ve sanatçılara

[32] Treyvon Martıin, Amerika'da yaşayan ve henüz 17 yaşında iken, İspanyol asıllı bir polis tarafından vurularak öldürülmüştür. Sonrasında tutuklanan polis memuru kefaret bedeli ile serbest kalmıştır.

[33] Candice Hargons vd., "Black Lives Matter: A Call to Action for Counseling Psychology Leaders," *The Counseling Psychologist* 45(6), (2017), 903. https://doi.org/10.1177/0011000017733048.

[34] Vanessa Williamson, Kris Stella Trump & Katherina Levine Einstein, "Black Lives Matter: Evidence that Police Caused Deaths Predict Protest Activity" *Perspectives on Politics* 16(2), (2018), 405. https://doi.org/10.1017/S1537592717004273.

[35] Mary Alfred, "Race and The Politics of Exclusion: The Socio - Historical Contexts of Black Brutality and The Emergence of The Black Lives Matter Movement," *New Directions for Adult and Continuing Education* 170, (2021), 10. DOI:10.1002/ace.20421.

[36] Oksana Borysovych, Tatyana Chaiuk & Kateryna Karpova, "Black Lives Matter: Race Discourse and The Semiotics of History Reconstruction, *Journal of History Culture and Art Research,* 9(3), (2020), 327. DOI:10.7596/taksad.v9i3.2768.

[37] Jennifer Jee-Lyn Garcia and , Mienah Zulfacar Sharif, "Black Lives Matter: A Commentary on Racism and Public Health," *American Journal of Public Health,* 105(8), (2015), 27. https://doi.org/10.2105/AJPH.2015.302706.

[38] Abimbola A. Adelakun, "Black Lives Matter! Nigerian Lives Matter!: Language and Why Black Performance Matters," *Genealogy,* 3(19), (2019), 2. https://doi.org/10.3390/genealogy3020019.

[39] Audrey Celestine, Nicolas Martin Breteau & Charlotte Recoquillon, "Introduction - Black Lives Matter: A Transnational Movement ?, *Esclavages & Amp; Post-Esclavages* 6, (2022), 3. https://doi.org/10.4000/slaveries.6664.

ırksal adaletsizlik ve eşitsizlik konularını ele alan çalışmalar yaratma konusunda ilham olmuştur. Diğer yandan siyah Amerika'nın ihtiyaçlarına ve özlemlerine doğrudan hitap eden sanat formlarının yeniden canlanmasına yol açmıştır.[40] Bu yeniden diriliş, sanat ve aktivizm yoluyla yeni kültürel kurumlar yaratan ve siyahların gururu öne çıkaran 1960'lardaki "Black Arts Movement" (Siyah Sanat Hareketi) ile karşılaştırılabilir.[41] BLM hareketine eşlik eden sanat formları, polis vahşeti söyleminin Amerikan siyasetinin kenarlarında daha belirgin bir konuma kaydırılmasında önemli bir rol oynamıştır.[42]

BLM hareketi aynı zamanda etkisini artırmak için sosyal medya ve teknoloji gibi benzersiz fırsatlardan yararlanarak da kendisini farklılaştırmıştır. Bu hareketin öne çıkışı, sistemik ırkçılığa ilişkin farkındalığı artırmış ve siyahiler arasındaki dayanışmayı yükseltmiştir.[43] Öyle ki, ABD tarihindeki en büyük toplumsal harekete dönüşmüş ve ülkede tahmini olarak 26 milyon kadar vatandaşı harekete geçirmiştir.[44] Dahası, BLM ülkenin sınırlarını da aşmış, dünyanın farklı yerlerinde aktivistler ırkçılık, kölelik ve sömürgecilikle bağlantılı olan anıtları kaldırmak veya tahrip etmek için bir araya gelmişlerdir, giderek olaylar dalga etkisi yaratmış ve büyümüştür.[45] BLM, sanat dünyasında siyah vahşetinin sosyo-tarihsel bağlamlarını ve hareketin ortaya çıkışını gösteren çalışmaların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.[46] İnsanların ırk ve cinsiyet gibi kimlik unsurlarına dayalı olarak yaşadıkları ayrımcılığın karmaşıklığını kavramak ve bununla mücadele etmek için, bu bağlamda ilişkili olan doğalarına odaklanmak önemlidir. Böylece, toplumsal eşitsizlikleri anlamak ve adalet için daha etkili çözümler geliştirmek mümkün olabilir.[47]

BLM hareketinin sanat dünyası üzerinde derin etkisi olmuş; sanatçılara sistemik ırkçılığı, polis vahşetini ve siyahların hayatlarının sosyo-tarihsel bağlamlarını ele alan çalışmalar yaratma konusunda ilham vermiştir. Hareketin etkisi çeşitli sanat türlerine, yükseköğrenime ve kesişimsellik tartışmalarına kadar uzanmış, bu da onu ırksal adaletsizlik ve eşitsizlik söylemini şekillendirmede önemli bir güç haline getirmiştir.

BLM ile birlikte ölen siyahi vatandaşların çok sayıda heykeli, duvar resimleri yapılmış veya onlara ithafen şarkılar bestelenmiştir.[48] Örneğin; Thomas Detour Evans, Hiero Veiga ve TukeOne gibi sanatçılar tarafından yapılan ve merkezde Elijah Mcclain'in renkli portresinin yer aldığı duvar resmi ilk akla gelenlerdendir Portresinde Mcclain, zamansız ölümüyle sonuçlanan polisle karşılaşması sırasında evine dönerken ki haliyle kulaklık takmış, müzik dinlerken tasvir edilmiştir (**G.11**). Bu portre için sanatçılar, kontrast oluşturmak amacıyla gün doğumu ve gün batımını anımsatan renkleri (sarı, turuncu, pembe, mor ve lacivert gibi) kullanmışlardır. Mcclain'in sol yüzünü çerçeveleyen kiraz çiçekleri baharı, dolayısıyla öldüğü zamandaki genç

[40] Garhe Osiebe, "Entrepreneurs in Brown Skins? Performing Matter İnto Contemporary Black Lives," *Journal of African American Studies,* 25(3), (2021), 370. https://doi.org/10.1007/s12111-021-09544-4.

[41] Black Arts Movement (BAM), 1960'larda ve 1970'lerde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan önemli bir kültürel ve sanatsal harekettir. Sivil Haklar Hareketi'ne bir tepkiydi ve farklı bir Afro-Amerikan kültürel kimliği yaratmayı, Siyah mirasına duyulan gururu teşvik etmeyi ve mevcut sosyal ve politik yapılara meydan okumayı amaçlıyordu. Hareket, Siyah Amerikalıların deneyimlerini ve mücadelelerini vurgulamaya odaklanarak edebiyat, müzik, görsel sanatlar ve tiyatro gibi çeşitli sanat biçimlerini kapsıyordu. Siyah Sanatlar Hareketi'nin önde gelen isimlerinden Amiri Baraka, ifadenin temel ruhunu korumak için sanatta sürekli evrimin önemini vurgulamıştır. Siyahi topluluğunun karşılaştığı zorlukları yansıtan sanatı savunarak siyah müziğini ve sanat formlarını eleştirmiştir. Jeffrey O.G. Ogbar, "The Black Arts Movement Reprise: Television and Black Art in The 21st century," *European Journal of American Studies,* 14(1), (2019), 2. https://doi.org/10.4000/ejas.14366; Osiebe, " Entrepreneurs," 372.

[42] Adaugo Pamela Nwakanma, "From Black Lives Matter to EndSARS: Women's Socio-Political Power and The Transnational Movement for Black Lives," *Perspectives on Politics* 20(4), (2022), 1-3. DOI: 10.1017/S1537592722000019.

[43] Hargons vd., "Black Lives Matter," 878.

[44] Nikita Carney and Jasmine Kelekay, "Framing the Black Lives Matter Movement: An Analysis of Shifting News Coverage in 2014 and 2020," *Social Currents,* 9(6), (2022), 559. https://doi.org/10.1177/23294965221092731.

[45] Borysovych, Chaiuk and Karpova, "Black Lives Matter," 27.

[46] Alfred, "Race and The Politics," 10.

[47] Angela Harris and Zeus Leonardo, "Intersectionality, Race - Gender Subordination and Education," *Review of Research in Education,* 42(1), (2018), 2. https://doi.org/10.3102/0091732X18759071.

[48] Elijah McClain, 2019 yılında Aurora, Colorado'da fiziksel olarak zorlanarak vücuduna uyuşturucu madde enjekte edilip öldürülen 23 yaşında Afrika kökenli Amerikalı bir gençtir. Elijah McClain'in ölümünde ona müdahele eden sağlık görevlileri ve polis suçlanmıştır.

yaşına işaret eder. Ayrıca savrulan yapraklar da hayatın geçici doğasının temsilidir. Bu duvar resmi sokağa uyarlanmış bir ölüm ilanı niteliği taşıdığı için grafiti geleneğiyle ilişkilidir.[49]

Görsel 11: *Thomas Detour Evans, Hiero Veiga, ve TukeOne*, Elijah McClain Duvar Resmi, *2020, Buchenau, Gurr and Sulimma,* "City Scripts" 31.

BLM'nin önde gelen sanatçılardan Dread Scott, siyahilerin ölümüne dikkat çekmek için performanslar gerçekleşmiştir. New York Manhattan Köprüsü'nün altında emekli bir itfaiyeci tarafından birkaç kişiyle birlikte dakikalar boyunca hortumla yıkanmıştır. Scott'ın bedensel hareketlerinin çoğu, basınç uygulayan yangın hortumundan kaynaklanmıştır ve ikonik olarak eller yukarı tutularak siyahilerin durumlarına göndermeler yapılmıştır (**G.12**). Bu pozisyon, yumruk sıkan ve/veya elleri havada olan insanlar BLM hareketinin amblemine, daha önceleri de birçok Siyahinin protestolarında sıkça görülen bir durum olmuştur. Dolayısıyla bu performansla, 17. yüzyılın sivil haklar konusundaki ayaklanmalarına ve 1950'ler ve 1960'lar'dan günümüze kadar devam eden protestolara gönderme yapılmıştır.[50]

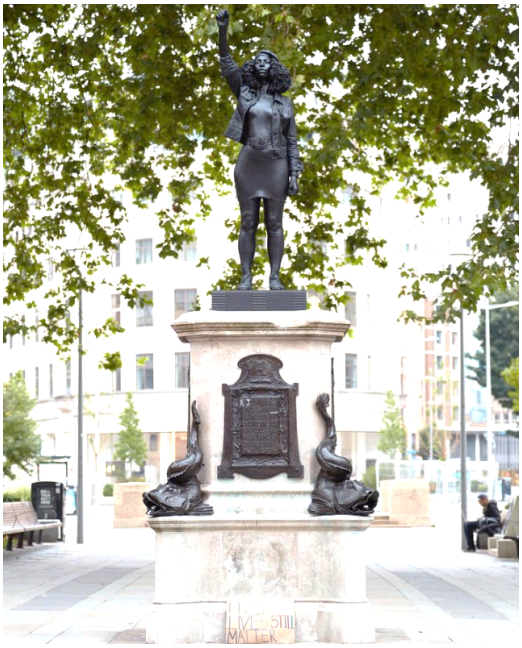

Görsel 12: *Dread Scott,* Kölelik ve Soykırım Üzerine Kurulan Bir Ülkede Özgürlüğün İmkansızlığı Üzerine, *2014, Wexler, "#Blacklivesmatter Race" 151.*

[49] Barbara Buchenau, Jens Martin Gurr, and Maria Sulimma, *City Scripts Narratives of Postindustrial Urban Futures,* (Columbus: The Ohio State University Press, 2023), 30. Erişim: 20 Ekim 2024, https://doi.org/10.26818/9780814215524.

[50] Alice Wexler, "#Blacklivesmatter Race in Art and Education," *Bridging Communities through Socially Engaged Art içinde,* hazırlayan Alice Wexler and Vida Sabbaghi, (New York: Routledge, 2019), 150.

BLM hareketinin, en önemli göstergelerinden biri de kamusal alanlarda oldukça görünür olmasıdır. ABD'de neredeyse tüm eyaletlerde BLM imgesini yansıtan duvar resimleri ve heykeller kent belleğine kazandırılmıştır. Diğer ülkelerde de benzer şekilde eylemler yapılmış ve yapıtlar ortaya konulmuştur. Örneğin, Britanya'nın Bristol kasabasında sanatçı Marc Quinn köle tüccarı Edward Colston'un heykeli yerine Black Lives Matter protestocusu olarak kendi heykelini yerleştirmiştir. *A Surge of Power* (**G.13**) başlıklı siyah reçineden yapılmış bu heykel, belediye meclisinin izni olmadan Quinn tarafından bir gecede dikilmiştir. Sanatçı basın açıklamasında bunun geçici bir enstalasyon çalışması olduğunu belirtmiştir.[51]

Görsel 13: *Marc Quinn,* A Surge of Power, 2020, *erişim: 5 Aralık 2023*
https://www.instagram.com/p/CCpmw_znzPr/

Sonuç

Bu çalışma da, Aylan Kurdi, George Floyd ve Black Lives Matter gibi başlıklar altında ırkçılığa karşı sanatçıların ürettiği çalışmalar detaylandırılmıştır. İlk olarak Aylan Kurdi'nin, karaya vuran bedeninden kısa bir süre sonra Latifa Ahrar ve bir grup kişi tarafından, Aylan bebeğin o anki üzerinde bulunan kıyafetleri ve yatış pozisyonuna benzer şekilde canlı performans sergilenmiştir. Yine aynı pozisyonu tekrarlayan bir performans da Weiwei tarafından gerçekleştirilmiştir. Banksy, Aylan bebeğinin ölümüyle ilgili Steve Jobs'un Suriyeli bir göçmenin oğlu olduğunu vurgulayan duvar resmi, göçmenlik konusuna dikkat çeken güçlü ve düşündürücü bir eser olarak öne çıkmıştır. Banksy'nin bu çalışması sosyal medya ve teknoloji kullanımının arttığı bu dönem de etkileşim almıştır. Bu aynı zaman da bizlere sosyal medya ve teknolojinin sanat ifadelerinde kullanımının ne kadar önemli olduğunu aynı zaman da ırkçılıkla mücadele de etkili kullanımının önemi vurgulamıştır.

George Floyd'un, talihsiz ölümü Covid19 pandemisi esnasında gerçekleşmiş ve o dönem insanlar evlerinde sosyal medya ve televizyon başında olduğu için olaya yakından takip etmiştir. Dünyanın bir çok bölgesinden olaya tepkiler olmuştur. Bununla ilgili çok fazla eleştirel sanat ifadeleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışma da özellikle, Richmond'da ki General Lee'nin heykeline insanlar tepkiler verdiği görülmüştür. Bu

[51] A. Phoenix vd., (2020). 'Viewpoint: "When black lives matter all lives will matter" A teacher and three students discuss the BLM movement'. *London Review of Education, 18 (3), 519–23,* s. 522.

tepkiler sadece ABD'de sınırlı kalmamıştır aynı zaman da tüm dünya da örneği görülmüştür. Kölelik geçmişi olan Avrupa kıtasında özellikle sert eleştiriler gelmiştir. Paris'de bulunan Voltaire heykeli kırmızı boyalar atılarak tepki verilmiştir. Floyd'un ölümü sonrası öncelikle tepkiler ve protestolarla başlasa da sonrasında sanatçılar işler üretmeye başlamıştır. Özellikle duvar grafitileri sokak sanatçıları tarafından ABD'de kendini göstermiştir. Yine Banksy, Aylan bebek olayında olduğu gibi ırkçılıkla mücadele de tepkisini ortaya koymuştur. İnstagram sayfasından paylaştığı görüntülerle tepkisini ortaya koymuştur.

BLM hareketinin nasıl ortaya çıktığı ve kitlesel olarak nasıl bir etki alanı yarattığı çalışma da değerlendirilmiştir. ABD'de, ırkçılıkla ilgili ölümler esnasından sokak sanatının önemini vurgulamak gerekir çünkü kapitalist bir ülkede müzelerde veya sergi alanlarından Siyahilerin ölümü veya Siyahi sanatçıların yer bulması ne yazık ki günümüz de pek olası görünmüyor. Özellikle, Siyahi sanatçıların ve Siyahilerin yaşadığı toplumsal acıların, müzelerde ya da galeri ortamlarında temsil edilmesi, kapitalist yapı içinde sınırlı kalmaktadır. Ancak, sokak sanatı bu sınırları aşarak Siyahilerin deneyimlerini doğrudan kamusal alana taşır. Bu bağlamda, BLM hareketinin sanata dayalı protestolarla birleşmesi, ırksal adaletsizliğe karşı güçlü bir toplumsal mesaj yaratmıştır. Ne yazık ki, bu tür temsiller çoğu müze veya galeriye yansımamıştır. Ancak, kamusal alanda ve sokak sanatında geniş bir yankı uyandırarak kolektif bir hafıza oluşturmayı başarmıştır. Çalışma da özelikle sokak sanatından örneklerin daha fazla olmasının sebebi bu durumla açıklanabilir.

Irkçılığa karşı sanat eleştirileri sadece bireysel performanslar veya duvar resimleri ile sınırlı kalmamıştır. Müzeler ve galeriler de son dönemler de ırkçılığa karşı sanatsal tavırlar ortaya koymaktadır. Bununla ilgili olarak, *Re: Present Unlearning Racism* sergisi, Calle Libre Sokak Sanatı Festivali'nin bir projesi olarak Weltmuseum Wien işbirliğiyle Viyana'da düzenlenmiştir. 08 Ağustos 2021- 01 Mart 2022 tarihleri arasında ziyarete açık olan sergi, Tonica Hunter, Rossie Chaslie, Vanessa Spanbauer ve Mireille Ngosso tarafından kürate edilmiştir. Sergi, 2021 yılında ve sonrasında Calle Libre Festivali kapsamında kamusal alanda üretilen eserlerle bağlantılı olarak tasarlanmıştır. Weltmuseum Wien'de gerçekleştirilen sergide, uluslararası 12 sanatçının eserleri yer almıştır. Bu eserler, ırkçılık, sömürgecilik ve öteki'nin temsili gibi zorlu konulara odaklanarak, hem sokak sanatı sahnesinden hem de müzenin imparatorluk geçmişine dair eleştirel bir diyalog sunmuştur. Serginin amacı, sömürgeciliğin kültürel mirası ve insan kaynaklarının sömürülmesinin sonuçlarını sanatsal bir platform aracılığıyla tartışmaya açmaktır. Calle Libre ve Weltmuseum Wien, bu projeyle eleştirel seslere alan açarak, sanatçılar aracılığıyla toplumsal diyaloğu desteklemeyi hedeflemiştir.[52]

Müzeler sanatta ırkçılık eleştirisi konusunda sadece eserlere ve performanslara ev sahipliği yapmakla beraber aynı zaman da sık sık konferanslar ve eğitimler de düzenlemişlerdir. 13 Ekim 2021'de Metropolitan Museum'da, *Race and Identy-A Global Dialogue on Museums and Their Publics* ismli konuşma düzenlenmiş ve sanatçılar, yazarlar, akademisyenler ve aktivistlerle bir araya gelinerek ırkçılık ile ilgili sanat diyalogları geliştirilmiştir.[53] Yine, MOMA'da, *Just Above Midtown: Changing Spaces* (2022) sergisi gibi daha yakın tarihli sergilerle de ırkçılık ve sanat arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Bu sergi, 1970'ler ve 1980'lerde New York'ta faaliyet gösteren Just Above Midtown (JAM) adlı alternatif sanat mekânının hikâyesini anlatırken, Afrikalı Amerikalı sanatçıların ve diğer marjinalleştirilmiş grupların sanat dünyasındaki temsil mücadelesine odaklanmıştır.[54]

Siyah sanatçıların müzelerde kendine yer bulamaması hep gündem olsa da Tate Modern'de 2017'de düzenlenen *Soul of a Nation: Art in the Age of Black Power* isimli sergi

[52] Serhan Karanfil, "Sanatta Irkçılık Eleştirileri (2001-2021): Viyana Weltmuseum Re: Present Unlearning Racism Sergisi" (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2024), 128

[53] Söz konusu diyalog için bkz.; erişim 20 Mart 2025, https://www.metmuseum.org/perspectives/race-and-identity

[54] Söz konusu serginin detayları için bkz.; erişim 21 Mart 2025, https://www.moma.org/calendar/exhibitions/5078

1960'lar ve 1980'ler arasında Afrikalı Amerikalı sanatçıların ırkçılık, sivil haklar ve siyah kimliği üzerine odaklanan eserlerini bir araya getirmiştir. Sergi, siyah sanatçıların Amerikan sanat tarihindeki yerini vurgularken, ırkçılık ve eşitsizlikle mücadeleyi görsel bir dille anlatmıştır.[55]

Bu çalışmada, Aylan Kurdi, George Floyd ve Black Lives Matter başlıkları üzerinden sanatın ırkçılıkla mücadeledeki etkisi ele alınmıştır. Aylan Kurdi'nin ölümünden sonra yapılan performanslar ve Banksy'nin göçmenliğe dair eserleri, göçmen krizi ve insan haklarına dikkat çekerken; George Floyd'un ölümünün ardından ABD'de ve dünya genelinde yayılan protestolar, ırkçılığa karşı sanatsal direnişin gücünü gözler önüne sermiştir. Floyd'a dair grafiti ve sokak sanatı, kamusal alanlarda ırkçılığa karşı güçlü bir ifade aracı olarak yer bulmuştur. BLM hareketi çerçevesinde siyahi bireylerin yaşadığı acıları ve adalet arayışını temsil eden bu eserler, sokak sanatı ve sosyal medya aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşmış, müzeler ve galeriler dışında güçlü bir görsel hafıza yaratmıştır. Sonuç olarak, çalışma, ırkçılıkla mücadelede sanatın nasıl bir direniş alanı sunduğunu ve kamusal alandaki sanatsal ifadelerin, toplumsal değişim için önemli bir etkileşim alanı oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projesi 2110E194 no'lu proje kapsamında #emph["SANATTA IRKÇILIK ELEŞTİRİLERİ (2001-2021): VİYANA WELTMUSEUM RE: PRESENT UNLEARNING RACISM SERGİSİ"] başlıklı doktora tezi kapsamında desteklenmiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: Supported within the scope of the Anadolu University Scientific Research Projects under project number 2110E194, as part of the doctoral dissertation titled #emph["Critiques of Racism in Art (2001–2021): The RE: PRESENT UNLEARNING RACISM Exhibition at the Weltmuseum Vienna."]

Yazar Bilgileri / Author Details: Serhan Karanfil (Bağımsız araştırmacı)
[1] Kuruma bağlı değil / Non-affiliated, Eskişehir, Türkiye
0009-0003-5756-0770 serhankaranfil@gmail.com

Kaynakça | References

Adelakun, Abimbola A. "Black Lives Matter! Nigerian Lives Matter!: Language and Why Black Performance Matters." *Genealogy*, 3(19), (2019): 1-14. https:doi.org/10.3390/genealogy3020019.

Alfred, Mary. "Race and The Politics of Exclusion: The Socio - Historical Contexts of Black Brutality and The Emergence of The Black Lives Matter Movement." *New Directions for Adult and Continuing Education* 170, (2021): 9-19. https://doi.org/10.1002/ace.20421.

Anderson, Elijah. "The White Space." *Sociology of Race and Ethnicity* 1, (2015): 10-21. DOI:10.1177/2332649214561306.

Bochenek, Michael Garcia. "Children's Rights as Human Rights.0" *Ethics & Amp; International Affairs*, 29(4), (2015): 473-488. DOI: 10.1017/S0892679415000441.

Borysovych, Oksana, Tatyana Chaiuk and Kateryna Karpova. "Black Lives Matter: Race Discourse and The Semiotics of History Reconstruction," *Journal of History Culture and Art Research,* 9(3), (2020): 325-340. DOI:10.7596/taksad.v9i3.2768.

Buchenau, Barbara, Jens Martin Gurr, and Maria Sulimma. "*City Scripts Narratives of Postindustrial Urban Futures.*" Columbus: Ohio: State University Press, 2023. Erişim: 20 Ekim 2024, https://doi.org/10.26818/9780814215524.

[55] Söz konusu serginin detayları için bkz.; erişim 20 Mart 2025, https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/soul-nation-art-age-black-power

Canut, Cecile. "Can "Migrants" Speak? Voices, Narratives and Performances." *Transnational Narratives of Migration and Exile* hazırlayan Camilla Erichsen Skalle ve Anje Müller Gjesdal içinde 18-44. Oslo: Scandinavian University Press, 2021.

Cappelli, Mary Louisa. "Black Lives Matter: The Emotional and Racial Dynamics of the George Floyd Protest Graffiti." *Advances in Applied Sociology* 10, (2020): 323-347. DOI: 10.4236/aasoci.2020.109020.

Carney, Nikita and Jasmine Kelekay. "Framing the Black Lives Matter Movement: An Analysis of Shifting News Coverage in 2014 and 2020." *Social Currents*, 9(6), (2022): 558-572. https:doi.org/10.1177/23294965221092731.

Celestine, Audrey, Nicolas Martin Breteau and Charlotte Recoquillon. "Introduction-Black Lives Matter: A Transnational Movement ?." *Esclavages & Amp; Post-Esclavages* 6, (2022): 1-18. https:doi.org/10.4000/slaveries.6664.

Curtis, Justin. "The Effect of The 2020 Racial Justice Protests on Attitudes and Preferences in Rural and Urban America." *Social Science Quarterly Southwestern Social Science Association*, vol. 103(1), (2022): 90-107. DOI: 10.1111/ssqu.13105.

Fellman, Michael. "*The Making of Robert E. Lee.*" Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2003.

Field, Anjalie, Chan Young Park, Antonio Theophilo, Jamelle Watson-Daniels, and Yulia Tsvetkov. "An Analysis of Emotions and The Prominence of Positivity in #blacklivesmatter Tweets." *Proceedings of the National Academy of Sciences,* 119(35*),* (2022): 1-8. DOI: 10.1073/pnas.2205767119.

Garcia, Jennifer Jee-Lyn and, Mienah Zulfacar Sharif. "Black Lives Matter: A Commentary on Racism and Public Health." *American Journal of Public Health*, 105(8), (2015): 27-30. https://doi.org/10.2105/AJPH.2015.302706.

Hargons, Candice, Della Mosley, Jameca Falconer, Reuben Faloughi, Anneliese Singh, Danella Stevens-Watkins and Kevin Cokley. "Black Lives Matter: A Call to Action for Counseling Psychology Leaders." *The Counseling Psychologist* 45(6), (2017): 873-901. https://doi.org/10.1177/0011000017733048.

Harris, Angela and Zeus Leonardo. "Intersectionality, Race-Gender Subordination and Education." *Review of Research in Education,* 42(1), (2018): 1-27. https:\/\/doi.org/10.3102/0091732X18759071.

Jarymowicz, Maria and Daniel Bar-tal. "The Dominance of Fear over Hope in the Life of Individuals and Collectives." *European Journal of Social Psychology,* 36 (3), (2006): 367-392. DOI:10.1002/ejsp.302.

Karanfil, Serhan. *Sanatta Irkçılık Eleştirileri (2001–2021): Viyana Weltmuseum Re: Present Unlearning Racism Sergisi*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, 2024.

Kiang, Mathew V. and Alexander C. Tsai. "Failure of leadership in U.S. Academic Medicine after George Floyd's Killing by Police and Amidst Subsequent Unrest." *Annals of Epidemiology* 65, (2022): 116-119. https:doi.org/10.1016/j.annepidem.2021.04.018.

Marlowe, Jay. "Refugee Resettlement, Social Media and The Social Organization of Difference." *Global Networks*, 20(2), (2019): 274-291. DOI: 10.1111/glob.12233.

Nerghes, Adina and Ju Sung Lee. "Narratives of The Refugee Crisis: A Comparative Study of Mainstream-Media and Twitter." *Media and Communication,* 7(2), (2019): 275-288. DOI: 10.17645/mac.v7i2.1983.

Nwakanma, Adaugo Pamela. "From Black Lives Matter to EndSARS: Women's Socio-Political Power and The Transnational Movement for Black Lives." *Perspectives on Politics* 20(4), (2022): 1-14. DOI: 10.1017/S1537592722000019.

Ogbar, Jeffrey O.G. "The Black Arts Movement Reprise: Television and Black Art in The 21st century." *European Journal of American Studies,* 14(1), (2019): 1-24. https:doi.org/10.4000/ejas.14366.

Osiebe, Garhe. "Entrepreneurs in Brown Skins? Performing Matter İnto Contemporary Black Lives." *Journal of African American Studies,* 25(3), (2021): 367-382. https:doi.org/10.1007/s12111-021-09544-4.

Rancallo Dow, Sergio Ana María Córdoba-Hernández and Marcela Durán Camero. "Aylan Kurdi, Twitter y la indignación efímera." *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 165 (2019): 121-142, http://dx.doi.org/10.5477/cis/reis.165.121.

Reny, Tyler T. And Benjamin J.. Newman. "The Opinion-Mobilizing Effect of Social Protest Against Police Violence: Evidence from the 2020 George Floyd Protests." *American Political Science Review,* 115(4), (2021): 1499-1507. doi:10.1017/S0003055421000460.

Samayeen, Nubras, Adrian Wong and Cameron Mccarthy. "Space To Breathe: George Floyd, BLM Plaza and The Monumentalization of Divided American Urban Landscapes." *Educational Philosophy and Theory,* 54 (14), (2022): 2341-2351. https:doi.org/10.1080/00131857.2020.1795980.

Suyemoto, Karen L., Tahirah Abdullah, Danielle Godon Decoteau, Nur N. Tahirkheli, Natalie Arbid and Alice A. Frye. "Development of The Resistance and Empowerment Against Racism (Rear) Scale." *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology,* 28(1) (2022): 58-71, https://doi.org/10.1037/cdp0000353.

Uyar, Saime ve Mustafa Salim Aktuğ. "Ai Weiwei, Barthelemey Toguo, Allan Sekula, Banksy'nin Sanat Çalışmalarında Mülteci Sorunlarının Yorumlanması." *İdil Sanat ve Dil Dergisi* 69, (2020): 792-804. DOI: 10.7816/idil-09-69-06.

Yağmur, Önder ve İbrahim Arslan. "Aylan Kurdi'den Sonra: Sanatta Göçün Kaydı." *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* 27(46), (2021): 249-257. https://doi.org/10.35247/ataunigsed.841876.

Wexler, Alice. "#Blacklivesmatter Race in Art and Education." *Bridging Communities through Socially Engaged Art,* hazırlayan A. Wexler and Vida Sabbaghi içinde 147-157. New York: Routledge, 2019.

Williamson, Vanessa, Kris Stella Trump and Katherina Levine Einstein. "Black Lives Matter: Evidence that Police-Caused Deaths Predict Protest Activity." *Perspectives on Politics* 16(2), (2018): 400-415. https://doi.org/10.1017/S1537592717004273.

İnternet Kaynakları

Marc Quinn, erişim: 5 Aralık 2023 https://www.instagram.com/p/CCpmw_znzPr/

Banksy, erişim 3 Ocak 2024, https://www.instagram.com/p/CBFyA8iM15Y/?img_index=1

Alfredo Jaar, erişim 20 Mart 2025, https://www.goodman-gallery.com/news/4520

Metropolitans Museum, erişim 20 Mart 2025, https://www.metmuseum.org/perspectives/race-and-identity

MOMA, erişim 21 Mart 2025, https:www.moma.org/calendar/exhibitions/5078

Tate Modern, erişim 20 Mart 2025, https:www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/soul-nation-art-age-black-power